

ENRÍC MURILLO

Aquesta imatge del Xúquer ha estat la guanyadora del segon concurs de fotografia convocada per Xúquer Viu. Les imatges que il·lustren aquest reportatge van participar en el concurs.

Passejada pel Xúquer

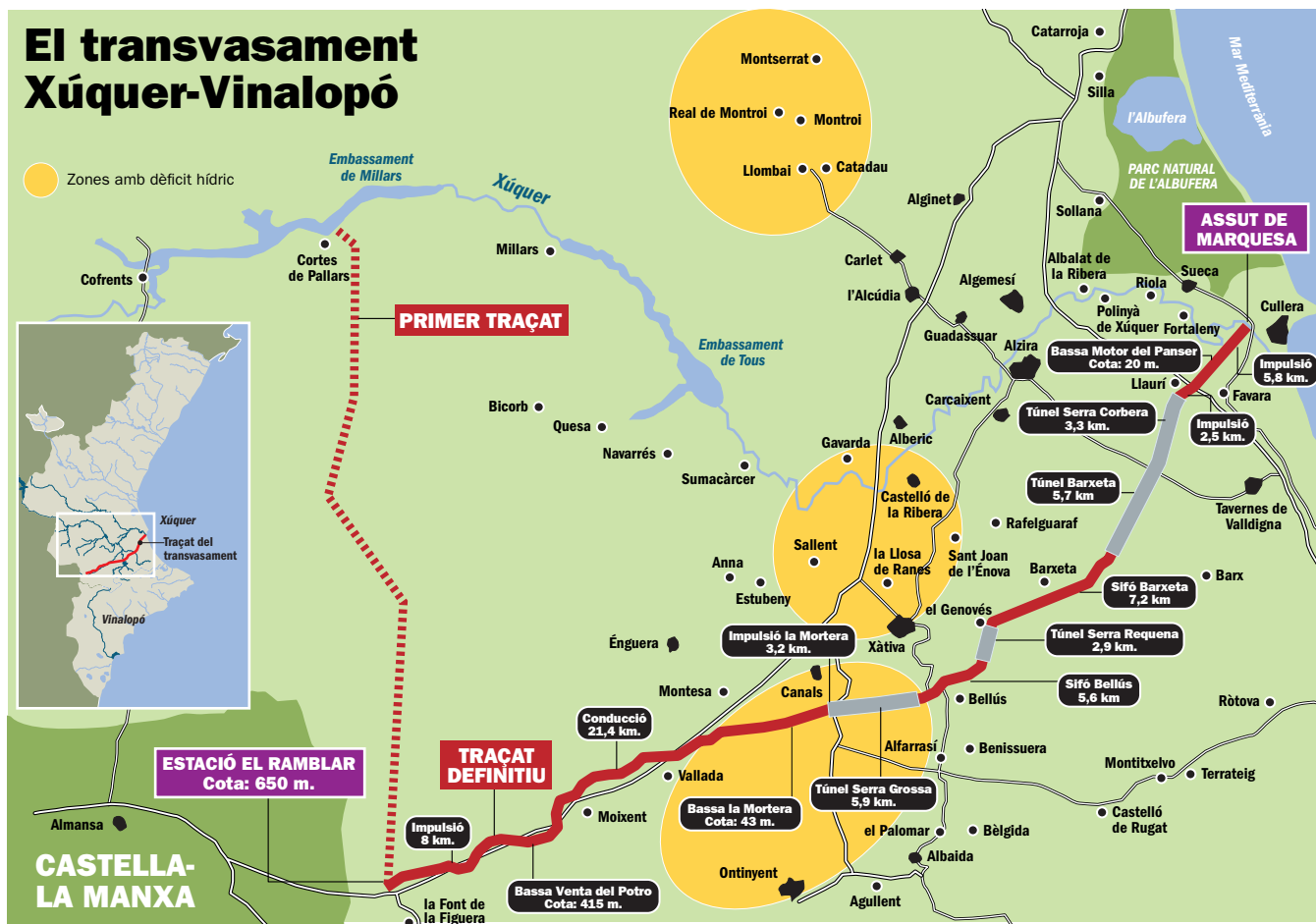
Les paraules brollen com un torrent de la boca de Rigoberto Egea quan és interpel·lat sobre el veí que de fa anys mig l'enorgulleix, mig l'atimoreix només unes cases més enllà del seu habitatge familiar. “Si no fan res, passarà una desgràcia. No em preocupen els danys econòmics, sinó què pot passar a les persones”, sospira. De qui parla Rigoberto, amb bon coneixement de causa –almenys amb el coneixement de causa que donen les experiències d’una vida septuagenària– és del riu Xúquer. Som a Albalat de la Ribera, comarca de la Ribera Baixa, municipi de 3.590 habitants que l’octubre del 1982, com la resta de pobles d’aquestes contrades, va sofrir els efectes de la força devastadora d’un riu manipulat artificialment. Avui

El Xúquer baixa enguany com no havia baixat en anys. Amb tot, el riu continua essent un ecosistema molt fràgil que, a més, és amenaçat pel transvasament cap al Vinalopó. EL TEMPS camina a la vora del seu curs acompanyat de Xúquer Viu.

l’aigua discorre tranquil·la i fins i tot fa sensació de ser estancada. Però a Rigoberto el preocupa el fet que –atès que el riu quasi circumval·la el nucli urbà– l’efecte de l’acció humana entrebanque el retorn de l’aigua al llit en cas que es desborde. Per als riberencs són de mal esborrar els efectes devastadors de la pantanada de Tous.

Per a bé i per a mal, el Xúquer forma part del patrimoni mental de la Ribera Alta i de la Ribera Baixa. Històricament, la vida (l’econòmica, però també la social, l’emocional...) dels habitants d’aquestes comarques s’ha configurat al voltant d’un riu que n’ha modelat el paisatge i hi ha esdevingut un element d’identitat. Així com un veí de les terres de l’Ebre s’identificaria amb el riu que les travessa, o un castellanenc es miraria el Penyagolosa, a les dues riberes l’accident natural de referència és el Xúquer. El riu ha fet d’aquesta planícia un dels territoris més fèrtils del País Valencià. Per aquestes contrades, arrossers i tarongers s’estenen

El transvasament Xúquer-Vinalopó

a banda i banda d'un curs de 497,5 quilòmetres amb partida de naixement a Tragacete (Conca). Si bé avui el pes de l'agricultura en l'economia familiar ha disminuït dràsticament, el conreu continua essent font de vida i també d'esbargiment. Per als qui viuen a quilòmetres de la platja, banyar-se a les aigües del Xúquer, i més especi-

d'Albacete i més municipis de la Manxa, és clar); en beu Sagunt i el Camp de Morvedre; i aviat, Almenara. El manteniment de l'equilibri complicat del parc natural de l'Albufera també depèn en bona mesura d'aquest riu que els romans anomenaren Sucro. Com diu Paco Sanz, membre del col·lectiu Xúquer Viu, aquest "és el principal riu

Sumacàrcer estant, ningú no diria que aquest és un ecosistema amenaçat seriósament. L'aigua corre a doll i en alguns punts és impossible de veure'n el llit. A l'un costat, un ànec prova d'alçar el vol, i a l'altre un xic d'uns 20 anys s'acomoda per començar la jornada de pesca. Els anòmals registres pluviomètrics d'enguany són els responsables de la gran quantitat d'aigua que corre riu avall. De fet els embassaments de la conca del Xúquer tenen un 31,2% més d'aigua que no l'any anterior i un 112,3% més que no la mitjana dels deu darrers anys. L'abundor és, però, un miratge, segons que afirmen des de Xúquer Viu, l'entitat que de fa set anys s'ha erigit en la principal defensora d'aquest corrent de vida. Ells temen que les bones xifres que enguany ofereix el riu siguin l'excusa per a accelerar el transvasament d'aigua des del Xúquer cap al Vinalopó. De fet, la conducció entre l'assut de la Marquesa, a Cullera, i l'embassament de San Diego, al terme de Villena, ja s'ha acabat i és

Xúquer Viu tem que l'abundor d'aigua d'enguany siga l'excusa per a accelerar el transvasament cap al Vinalopó

alment a l'assut d'Antella, allí on el rei Jaume I va fer construir la sèquia reial, és un passatemps recreatiu ben recomanable.

El riu Xúquer, però, irriga recursos molt més enllà d'allò que a primera vista n'hauria de ser l'àmbit d'influència. Perquè del flux del Xúquer beuen tots els habitants de València i la zona metropolitana (i els habitants

que travessa el País Valencià i un ecosistema de referència", malgrat que fa anys que és víctima d'una greu sobre-explotació. El riu aporta molt al país, però tanta cobdícia per a treure'n suc pot resultar contraproduent.

Set en abundància. Enguany, a l'agost, en plena canícula, el riu mostra una vitalitat inusual. Del pont de

preparada per a funcionar. En vista d'aquesta constatació, des de Xúquer Viu adverteixen: "Els recursos del Xúquer no són infinits. El riu no pot donar més de si."

Però per traure l'aigua clara de tot plegat cal anar a pams. L'aigua del Xúquer ha estat tradicionalment cobejada a la part més meridional del país, històricament mancada de recursos hídrics. A final de la dècada dels 90, el govern Aznar va aprovar de transvasar aigua de l'un riu a l'altre. El punt d'inici de la conducció quedà establert a Cortes de Pallars, a la comarca de la Vall de Cofrents, amb la qual cosa es retreien recursos al riu en passar per les comarques de la Ribera Alta i la Ribera Baixa, amb les repercussions que això podia implicar per a l'equilibri d'aquest ecosistema i de l'Albufera de València.

La decisió governamental, que comptava també amb el beneplàcit de la Generalitat Valenciana, va despertar les consciències dels més ecologistes de la comarca. Aquells que uns anys abans

Perpetuum naturae, de José Antonio Tovar.

s'havien oposat a la rompuda del seu territori pel pas de l'alta velocitat ferroviària, tornaren a confluïr, en aquesta ocasió per protestar contra una decisió que, segons la seua opinió, matava

el flum al pas per la Ribera. Així fou com l'any 2003 va nàixer Xúquer Riu, en bona mesura per l'esperonament d'Antonio Estevan, un dels fundadors de la Fundació de la Nova Cultura de l'Aigua, nascut a Madrid però resident a Ondara (Marina Alta). Emprungueren aleshores una batalla titànica per a sensibilitzar la població, per a guanyar-se una opinió pública que tenia molt fresc el record de la pantanada de Tous. La campanya va obtenir fruits i el maig del 2005 milers de persones de la comarca es van trobar a Sueca per demanar que es canviara el traçat projectat des de Cortes de Pallars a l'assut de la Marquesa, de manera que l'aigua se sostraguera tan a prop com fora possible de la desembocadura del riu. D'aquesta manera es minimitzaven les conseqüències negatives sobre el riu, l'Albufera i els aqüífers del massís del Caroig.

De resultes d'aquella protesta i de la sensibilitat de qui aleshores exercia com a ministra espanyola de Medi Ambient, Cristina Narbona, el govern

OMNIUM

ONZE — 2010 DE SETEMBRE

FESTA PER LA LLIBERTAT

PASSEIG DE LLUÍS COMPANYS. BARCELONA

19.30 H CONCERT

ATVERSARIS + ASSTRIO

ELS PETS
ELS AMICS
DE LES ARTS

DURANT TOT EL DIA

VIU L'11 EN FAMILIA

(ACTIVITATS PER A PETITS I GRANS)

NOSALTRES
DECIDIM

SOM UNA
NACIÓ

www.11setembre.cat

Hi col·labora

Òmnium
Llengua, Cultura, País
www.omnium.cat

EL TEMPS

EL TRIANGLE

EL PUNT

AVUI+

VILAWEB

ràdio FLAIXBAC

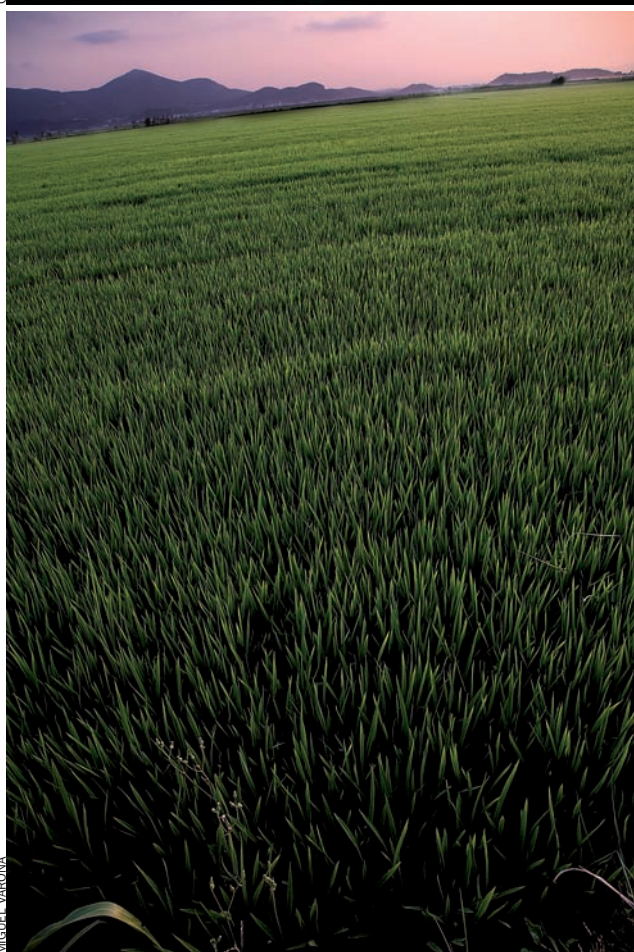
directe!cat

BENZINA

comunicació21

ÓSCAR RODRÍGUEZ

MIGUEL VARONA

JOSE A. BERNAT

A dalt, Ocàs, d'Óscar Rodríguez (3r premi). A baix, Camps d'arròs del Xúquer, de Miguel Varona, i Una mirada al passat, de José A. Bernat.

Xúquer Viu i ben viu

A base de feina altruista i desinteressada, Xúquer Viu ha acabat convertint-se en un dels moviments ciutadans més importants del País Valencià d'aquest darrer decenni. Sense seu física establerta (els catorze membres que hi ha al capdavant es reuneixen cada volta en un poble diferent), un pressupost irrisori i uns 300 socis registrats, aquest col·lectiu ha sabut conjuminar les voluntats de milers de persones de la Ribera Alta i la Ribera Baixa. Nascut l'any 2003, Xúquer Viu fou una prolongació de la Coordinadora Riu Xúquer, que havia nascut tres anys abans. Aleshores era un moviment marginal que naixia esperonat per la revolta ciutadana que a les terres de l'Ebre havien provocat els intents del govern Aznar de transvasar l'aigua d'aquest riu cap al País Valencià, Múrcia i Almeria. Per als qui formaren allò que després fou el nucli dur de Xúquer Viu, la lluita dels habitants de la ribera de l'Ebre era l'espill on s'havien de mirar. De dificultats no en faltaven, però.

Perquè per assolir una certa capacitat de pressió davant les administracions, primer de tot calia guanyar-se l'adhesió de l'opinió pública d'una comarca que es mirava el riu amb una barreja de desconfiança i d'indiferència. El riu pel qual clamava Xúquer Viu era el mateix que vint anys abans havia originat la desolació de la comarca a causa de la pantanada de Tous. "Històricament —explica Paco Sanz—, hom s'havia girat d'esquena al riu. Es tenia en consideració només com a recurs econòmic, però no se'n tenien en compte ni els valors naturals ni els socials i històrics."

A poc a poc, però, Xúquer Viu anà guanyant-se la confiança de la gent de la Ribera, afegint socis de pobles d'ací i d'allà. Ho feren a base d'apel·lar a la sensibilitat de la gent, però, sobretot, posant sobre la taula arguments científics i tècnics que alertaven de la vulnerabilitat d'aquell corrent de vida. El 2005, quan es va convocar una gran manifestació per protestar pel transvasament Xúquer-Vinalopó projectat, Xúquer Viu havia aconseguit una victòria important: fer que la seua reivindicació traspasara l'àmbit merament

EL TEMPS
El dia 29 de maig passat hi hagué una manifestació a Sueca en commemoració del cinquè aniversari de la multitudinària protesta del 2005, quan milers de persones de la Ribera s'oposaren al transvasament d'aigua del Xúquer des de Cortes de Pallars.

ecologista i es convertira en una reivindicació social que, a més, actuava com a vertebrador de la comarca. La defensa del Xúquer, com va quedar palès en aquella manifestació, havia deixat de ser un moviment de protesta de quatre ecologistes i havia esdevingut el clam de tota una comarca —i de tot l'entramat social, des de regants a empresaris, passant per clubs esportius o associacions veïnals— davant València i Madrid. La batalla de l'opinió pública de la comarca havia estat guanyada i la Confederació Hidrogràfica del Xúquer es va trobar obligada a atendre als arguments científics i tècnics amb què el col·lectiu sostenia la seua posició.

Paral·lelament, hom maldava per traspasar l'àmbit merament comarcal. Amb un missatge positiu (el nom és *Xúquer Viu* i no pas *No al transvasament...*) i un esforç titànic per a fer-se presents a València, Xúquer Viu ha sabut situar la defensa del Xúquer al nivell de moviments de la capital, com ara la defensa del Cabanyal o de l'Horta. La reivindicació del Xúquer ja és una reivindicació de país.

de Madrid es féu enrere. Malgrat que les obres a Cortes de Pallars ja havien començat, Narbona anuncià que el punt de partida per a la transferència d'aigües seria l'assut de Marquesa. "Aquell fou un mal menor", explica Graciela Ferrer, secretària de Xúquer

Viu. En aquell moment, a més, el govern espanyol va declarar que el transvasament es destinaria exclusivament a substituir extraccions agrícoles d'aigües subterrànies a l'Alt Vinalopó per tal de recuperar els aqüífers sobre-exploats.

Desgovern hídric. Però la promesa se l'ha enduta el vent. Cinc anys després d'aquella manifestació històrica, Xúquer Viu té motius per a estar preocupat. El blindatge que Narbona va fer dels usos del riu s'ha diluït. El secretari d'estat de Medi Ambi-

OSCAR RODRÍGUEZ

La sèquia reial del Xúquer –que féu construir el rei Jaume I– és la més important del País Valencià.

ent i Aigua, Josep Puxeu, ha donat el vist-i-plau perquè es construeix una planta potabilitzadora al final del transvasament, sense que això signifiqui enviar més recursos dels que es preveïen inicialment, és a dir, un màxim de 80 hectòmetres anuals. Això fa témer que a termini mitjà l'aigua procedent de la Ribera es destinarà a l'ús de boca i no a usos agrícoles, tal com s'havia acordat. “Ens neguem a deixar que l'aigua del Xúquer acabe destinant-se al negoci i a l'especulació urbanística a Alacant. Això és una estafa”, diu, taxatiu, Paco Sanz. Segons que adverteixen des de Xúquer Viu, les aportacions del riu han disminuït significativament durant els darrers 25 anys, sobretot a causa de la sobreexplotació dels aqüífers de la Manxa oriental i a la reducció de les precipitacions a la conca alta i mitjana del riu. A més, afegixen, persisteixen problemes de contaminació i mala qualitat de les aigües superficials que, si bé han millorat els darrers anys, són lluny d'assolir el bon estat ecològic.

Les aportacions del riu han disminuït molt, sobretot per la sobreexplotació dels aqüífers de la Manxa oriental

També asseguren des del col·lectiu que la canalització per a fer efectiu el transvasament no pot entrar en funcionament perquè no es reuneixen tots els condicionants tècnics i administratius requerits. Les disputes entre administracions han fet que ara com ara el govern de Madrid encara no haja definit l'àmbit territorial de la demarcació hidrogràfica del Xúquer, perquè la Generalitat Valenciana no vol assumir les competències exclusives sobre les conques internes valencianes (Serpis, Marina Alta, Marina Baixa, Alacantí...). I sense definició d'aquest àmbit territorial no pot aprovar-se cap pla hidrològic, que ja havia d'haver rebut el vist-i-plau el desembre del 2009. I sense pla hidrològic del Xúquer es contravé la directiva marc de l'aigua, una norma europea que estableix que tots els rius, aqüífers, llacs i aigües costaneres han d'estar en bon estat ecològic el 2015. “Això que tenim –apunta Ferrer– és una situació de desgovern en matèria hídrica que amenaça els nostres rius.” Amb tot, la Confederació Hidrogràfica del Xúquer té programades les primeres proves de conducció d'aigua cap al Vinalopó aquesta mateixa tardor. Resulta difícil de pensar, però, que no hi haurà oposició ciutadana. La Ribera sent el Xúquer més seu que mai i està disposada a presentar batalla pel benestar d'aquest fill díscol.

Violeta Tena

Les cessions d'aigua d'un riu a un altre, els transvasaments, són una font de conflictes de sempre també en aquest territori. Hi ha una solució per un problema que sembla irresoluble?

—Qualsevol apropiació d'un riu és una font de conflictes. El primer pas per a resoldre això és deixar establert que l'aigua pertany a la totalitat dels col·lectius, dels éssers humans i de les espècies. El subjecte primordial del patrimoni comú de l'aigua és la comunitat mundial d'éssers humans, i d'ací en ve el caràcter mundial. Per això a cada comunitat li correspon la responsabilitat de supervisar la sostenibilitat i el benestar dels rius. Per tant, cal refermar no pas la propietat sobre els rius sinó la responsabilitat envers els rius. El País Valencià ha de ser responsable de la cura dels seus rius, de manera que li puguen satisfer les necessitats, sempre tenint en compte que l'aigua no és un recurs il·limitat i amb la consciència que és un element fonamental per al dret a la vida. Dit això, cap comunitat no pot fer un ús exclusiu de l'aigua. Cal fer-ne un ús solidari, és a dir, compartit, per permetre a tothom de tenir dret a la vida. Per tant, el principi de propietat s'ha de reemplaçar pel principi de responsabilitat. L'aigua ha de passar de ser vista com un *res nullius* ('cosa sense amo') a una *res publica* ('cosa comuna').

Una segona qüestió és el concepte de sobirania dels estats o de les formacions polítiques que es consideren independents i sobiranes respecte a l'ús que fan del territori. El concepte de sobirania absoluta porta necessàriament al conflicte quan parlem de l'aigua o de qualsevol altre recurs natural. Quan un país s'atribueix la sobirania sobre tots els recursos existents al seu territori sorgeixen conflictes. El mes d'abril hi hagué la cimera dels onze països que comparteixen el Nil, perquè Egipte s'havia negat a disminuir la quantitat de recursos que li havien assignat de feia segles. Egipte té drets d'ús sobre el 62% de l'aigua del riu i té dret de vet sobre les intencions que qualsevol altre país com ara el Sudan puguen prendre. Egipte es nega a abandonar el principi de sobirania absoluta. I aquesta posició monolítica dificulta arribar a un acord.

En el fons hi ha un problema de sobirania sobre els recursos naturals, no